

FRANSIZ DEVRİMİ'NDE JOSEPH FOCHE'NİN SİYASETİ VE SİYASETİNİN KİŞİLİĞİ İLE ÖZDEŞLEŞEN BOYUTU

Buket ÇAKIR*

ÖZET

1759-1820 yılları arasında yaşamış olan Joseph Fouche, Fransız Devriminde sırasıyla monarşist; jirondist; jakoben; thermidorcu; direktuvarcı ve Napolyoncu olmuştur. Stefan Zweig, (1881-1942) 1929 yılında yazmış olduğu “Fransız İhtilalinde Bir Politikacının Portresi (Fouche)” isimli romanında, tarihin en önemli politikacılarından biri olan Fouche'nin portresini vermektedir. Zweig, Fouche'yi ihaneti dâhilik yapmış bir kişilik olarak tanımlamaktadır. Bu makalede Fouche'nin kişiliğinde somutlaşan siyaseti ve ihanetleri, içinde yaşadığı dönemin özellikleriyle birlikte tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Fransız Devrimi, Joseph Fouche, Siyaset, İhanet

ABSTRACT

Joseph Fouche, lived between 1759-1820, was a monarchist, gironden, jacobin, thermidorist, directorist and Bonapartist in consecutive periods of French Revolution. Stefan Zweig (1881-1942), wrote about one of the most important portraits of politicians, Joseph Fouche, in his work called “A Biography of the French Statesman Joseph Fouche (1929)”. Zweig, characterized Fouche, betrayed all of periods and important political persons ingeniously. In this article, argued personality, politics and betrayals of Fouche together characteristics of French Revolution.

Key Words: French Revolution, Joseph Fouche, Politics, Betrayal

* İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İktisat Sosyolojisi ABD Araştırma Görevlisi

Giriş

Stefan Zweig, “Fransız İhtilalinde Bir Politikacının Portresi: Fouche” isimli biyografi niteliğindeki romanında Fransız Devriminde yer almış Joseph Fouche’yi ele almaktadır. Fransız tarihçilerinin hain, entrikacı, aşağılık, polis ruhlu, ahlaksız olarak nitelendirdiği ve hakkında yazmanın gereksiz olduğunu belirttikleri, ilk kez Louis Madelain biyografisinde ve Balzac’ın kitaplarında ortaya çıkan Fouche’yi, biyografik romanında tarihi değiştiren arka plan kişileri içinde en önemli yeri veren Zweig hikâyeleştirmiştir.¹

Kitapta gerçeğin derinliğine, estetik müdahale yapmanın dışında; olduğu gibi yansıtan bir soyutlama yapılmaktadır. Yazarın, tarihsel bilgilere ve belgelere uygun olarak kurguladığı romanında öne çıkan, kurgunun gerçekte olan sıkı ilişki düzeyi ve Fouche’nin kişiliğidir. Makalemizde Fransız Devriminde yaşamış bir siyasetçi olan Joseph Fouche’nin siyaseti ve siyasetinin kişiliği ile özdeşleşen boyutu Zweig’in adı geçen biyografik romanı çerçevesinde ele alınmaktadır.

Kişilik; ferdin toplumsal ve ahlaki özellikleri olan karakter; duygusallık ve hareketlilik özellikleri olan mizaç; zihinsel ve bedensel özellikleri olan yetenekten oluşmaktadır. Kişiliği, ferdin biyolojik yapısı, ailesi, toplumsal sınıfı, coğrafi ve fiziksel koşullar ve büyük ölçüde içinde bulunduğu sosyokültürel sistem belirlemektedir. Her insanın sahip olduğu özellikleriyle birlikte bir kavram olarak ele alındığında kişilik, “ferdin yaşam biçimi” olarak tanımlanmaktadır.²

Kültür; bir başka deyişle, yaşam biçimi içinde anlam kazanan değer ve değer yargıları, siyasal ve ekonomik örgütlenme ve siyasal düşüncenin değişimi ile birlikte değişebilmektedir. Yaşam biçiminin maddi olmayan düşünceler, değerler ve davranışlardan oluşan ilişkiler sistemi, bireyler arasındaki farklılıkları da göstermektedir.³ Ancak bireyin yaşam biçiminde toplumun yaşam biçimi olan kültürün ve kültürün şekillenmesine yardımcı olan ekonomik örgütlenme biçiminin etkisi büyüktür. “Ferdin yaşam biçimi”ni oluşturan unsurlardan olan karakterinin, kültürün, toplumsal düzenin, toplumsal düzen içinde ait olduğu sınıfın, eğitiminin, toplumsal çevresinin ve toplumsal ilişkilerinin belirlediğini ifade edebiliriz.

¹ Stefan Zweig, **Fransız İhtilalinde Bir Politikacının Portresi (Fouche)**, Çev. Burhan Arpad, 2. Basım, İstanbul, Say, 1984, s. 7-10.

² Feyzullah Eroğlu, **Davranış Bilimleri**, 2. Basım, İstanbul, Beta, 1995, s. 183, 186-195, 196.

³ Beğlü, Eke, Dikeçligil, “Yaşam Tarzı ve Gelir Seviyesi Arasındaki İlişki”, **İ.Ü İktisat Fakültesi Sosyoloji Konferansları**, 1980, ss. 93-114. s. 95-105.

Fouche'nin kişiliğine damgasını vuran özelliğinin, ihanet olduğunu belirten Zweig, onun rasgele ihanet eden biri olmadığını, ihaneti dâhilik durumuna getirebilmiş olduğunu ifade etmektedir.

Fouche, siyasetin egemen olacağı bir düzenin öngörüsünde bulunmuş bir politikacıdır ve kendisinden öncekilerden farklıdır. Fromm, insanın tutku ve dürtülerinden oluşan temel yönelişlerinin bir toplumsal düzen yaratmadığını ancak hangilerinin açığa çıkacağını ya da baskın olacağını toplumsal düzenin belirlediğini belirtmektedir.⁴ Fouche'nin farklılığı, kişiliğinde baskın olan özelliklerinin ortaya çıkışını sağlayan 18.Yüzyılda Fransa'nın toplumsal yapısı ve Devrim koşullarıdır. Fouche'nin Fransız Devrimi'nin bir ürünü olduğunu ifade edebiliriz.

Aydınlanma ile monarkların ve otokratların giderek güç olmaktan çıkmaları ve bireyin ön plana gelişi, insanların davranışlarında ve ilişkilerinde, değer yargılarında ve yaşam biçimlerinde önceki duruma göre farklılaşma ortaya çıkarmış ve Fransız Devrimiyle krallıkla soyluluk arasında sıkışan siyaset, kütlelere doğru genişlemiş ve Fouche, siyasetin kütlelerin eline geçmesiyle beraber ortaya çıkmıştır. Meşrutiyet Dönemi (1789-1792) Cumhuriyet Dönemi (1792-1795) Direktuar İdaresi Dönemi (1795-1799) Konsüllük Dönemi (1799-1804) ve İmparatorluk İdaresi Dönemi (1804-1815) olarak beş farklı dönemde devam eden Fransız Devrimi'nin her dönemine geçişinde Fouche, son derece esnek siyasetiyle kilit rol oynamış ve her dönemde yeni siyasetin, yeni iktidarın yanı başında yer almıştır.

1. Joseph Fouche'nin Kişiliği ve Siyasetini Ortaya Çıkaran Toplumsal Koşullar

Fouche'yi siyasetçi kimliğiyle bir kişi olarak irdeleyebilmemiz için, öncelikle kişilik özelliklerini belirlememiz, daha sonra kişiliğinde öne çıkan özelliklerine yön veren toplumsal koşulları da kapsayan 18. Yüzyıl Fransa'sını ve nihayetinde siyasetçi kimliğiyle oluşturduğu siyasetini ortaya koymamız gerekmektedir.

⁴ Erich Fromm, **Sağlıklı Toplum**, Çev. Yurdanur Salman, Zeynep Tanrısever, 4. Baskı, İstanbul, Payel, 2006, s. 24.

1.1. Fouche'nin Kişilik Özellikleri

Zweig'in tespitleri çerçevesinde Fouche'nin yeteneklerini, mizacını ve karakterinin birleşmesinden oluşan kişiliğini ortaya koyabiliriz. Fouche'nin bedensel ve zihinsel özellikleri yeteneklerini göstermektedir.

Fouche'yi Zweig, fiziki olarak iskelet gibi kuru, parlak olmayan ölü gözlü, solgun ve zayıf yüzlü ve sağlıksız çirkin bir erkek olarak betimlemektedir.⁵ Zihinsel olarak öne çıkan özelliği ise, keskin zekâsıdır. Olaylar arasındaki bağlantıları kurma sürati;⁶ düşünme yardımıyla dünyayı daha başarılı bir şekilde kullanma yeteneği⁷ olarak tanımlanan zeka, Fouche'de son derece gelişmiştir. Olayları ve insanları derinlikle kavramakta, çıkarımlar yapmakta, yöntemli hareket etmekte ve öngörmektedir. Zorunlulukla rastlantıyı, kalıcı olanla geçici olanı ayırabilmektedir.

Mizacında dikkat, temkinlilik, gözlemcilik, uyumluluk, uysallık, soğukkanlılık, kurnazlık, dalaverecilik, yaygaracılık, nezaket ve kayıtsızlık öne çıkan özellikleridir. Zweig, Fouche'nin yeteneklerini ve mizacını tilki ile özdeşleştirir. Onun bir kaplan değil, tilki olduğunu belirtir.⁸ Bir tilki gibi, zayıf, güçsüz ve çelimsiz fiziki özellikleriyle, kendini idame ettirebilmesi için gerekli olan iştme, koku alma, hareketlilik ve manevra yeteneklerinin zekânın ortaya çıkardığı anlama, kavrama ve yöntem bulma ile birleştiğini ifade edebiliriz. Hızlı, çevik, hareketli ve manevra kabiliyetine sahip, dikkatli ve temkinlidir. Birbirinin avlanma alanına kesinlikle girmeyen kaplanların aksine, tilki gibi, sürekli başkalarının bölgesine girmektedir. Ancak, kendine ait yerin çevresini geniş bir alan olarak sınırlamakta ve kimseyi yaklaştırmamaktadır. Fouche, tıpkı tilki gibi bir yuva kurana kadar yalnız yaşamakta, kurduktan sonra da yuvasına son derece bağlı kalmaktadır. Tilkiye yüklenen olumsuz yargılar gibi, Fouche de çevresi tarafından sevilmemektedir.

Fouche'nin toplumsal ve ahlaki özellikleri olan karakterinde öne çıkan özelliklerinden bahsedebiliriz. Kadın, kumar, içki, ün, para gibi zevklere düşkün değildir. Gurursuz ve alçakgönüllüdür. İstifçi değil; yatırımcı ve girişimcidir. Köle değil; kendine güvenli ve yeterlidir. Ancak sabırlı ve baskıya dayanıklıdır. Açık yürekli, samimi ve dürüst değil; aldatıcı, baştan çıkarıcı ve ikiyüzlüdür.

⁵ Zweig, a.g.e., s. 13, 19.

⁶ Tahir Özakkaş, **Bütüncül Psikoterapi**, 3. Baskı, İstanbul, Litera, 2008, s. 70.

⁷ Fromm, a.g.e., s. 67.

⁸ Zweig, a.g.e., s. 25.

Geçmişî yoktur, hep geleceğe bakar. Fouche, kişiye, geçmişine, düşünceye hiçbir zaman bağlı değildir. Geleceğe dönüktür, zamana ayak uydurur.⁹ Karşı yana geçmeyi meslek edinmiştir. Bağlı olduğu tek şey, çoğunluktur; güçtür. Ancak çoğunluğa, güce de yüzde yüz bağlı değildir. Sadece orada bir yer edinir. Güçten yana olduğunda da her an dönüş yapabilme kapısı açıktır. Bağlılıklarının kârlı olması gerekir. Yenilgiye uğrayanın değil; kazananın yanında olmak en önemlidir. Bağlılıkları çıkarına zarar verecekse hiçbir şeyden çekinmez. Sadakatsizliğinden hiçbir zaman utanç duymaz. Dostlarını en kritik zamanlarında yüzüstü bırakır.¹⁰ İsteddiği anda tüm geçmişini tamamıyla unuttur. Tehlike durumlarında dost, arkadaş ya da insan canı ya da alinyazısı onun tarafından tehdit altındadır.¹¹ Sözlerinin ve politikasının zararlı sonuçlarına her zaman başkası katlanır.¹² Onarmaz, yıkıcı ve çıkarıcıdır.

Öldürülmemek için ölü hayvan numarası yapan Fouche¹³, korkak değildir. Korkaklığın yıkıcı olduğunun bilincindedir.¹⁴ Öfkeli kalabalık karşısında kendini savunmak yerine, hemen yaygara yaparak saldırıya geçer, onları korkutur, ürkütür, şaşkına çevirir ve farklı bir şey söyleme cesaretini bulamamalarını sağlar.¹⁵ Kavgalar olduğunda ortamdan uzaklaşır, kavgadan sonra bir karara varıldığında ortamda yer alarak çoğunluğa katılır.

Kendisini hiçbir zaman açık etmez. Açık ve ortalıkta değildir, ancak başkalarının açıklarını bulmada ustadır. Gücü elinde tutan kişi olduğunun herkesçe bilinmesini istemez. Kulağa fısıldamak ve başkalarının arkasına gizlenmekte; gizlilikte ustadır.

Fouche, çevresi tarafından sevilip sevilmediğini umursamaz. Fouche'nin çevresine tepkisi, aslında hiçbir etkisi olmayacağına inandığı kamuoyunun onu nasıl gördüğüne önem vermemesi şeklindedir. Etkisi olmayacağını düşündüğü çevresi onu ilgilendirmez, sevilmediğini hiç umursamaz. Sadece çoğunluğun kendi hakkında olumsuz düşüncelerinden, çoğunluğun yanında olamamaktan korkar. Çünkü çoğunluk aynı zamanda güç demektir. Fouche, her zaman yanında olmak istediği gücün (çoğunluğun) kendi hakkında olumlu düşünceler

⁹ A.e., s. 31.

¹⁰ A.e., s. 30.

¹¹ A.e., s. 54.

¹² A.e., s. 99.

¹³ A.e., s. 114.

¹⁴ A.e., s. 32.

¹⁵ A.e., s. 31.

içinde olmasını ister. Sadece gerçek güce değer veren Fouche, gücün karşısında sevilmeyen olmaktan, kötü duruma düşmekten hoşlanmaz.¹⁶

Fouche'nin haz ve mutluluk kaynağı ise gücü elinde tutan, gücü etkileyen olmaktır. Bütün ihtirası entrikadır. İktidarı bir sorumluluk yüklenmeden elinde tutmaktan, iktidarla oynamanın verdiği heyecandan hoşlanmaktadır. Gerilim anlarından, karar saatlerinden, başkalarını büyük tehlike içinde görmekten, kefelerinin değişebileceği terazinin ibresinin parmakları arasında titremesinden, olayları önleyebilir ya da hızlandırabilir olduğu halde, kendini tutup bir şeylere karışmamaktan son derece zevk alır.¹⁷

Fouche'de özel alan, kamusal alan tamamen farklıdır. Kamusal alan karşısında özel alanında tamamen farklı bir düzen, farklı davranış kodu vardır. Çok iyi bir eş ve babadır. Eşine ve çocuklarına karşı sorumludur. Özel yaşamında son derece altüst olan Fouche, kamusal alanda, tam tersi bir davranış sergiler. Başına buyruktur, bireyseldir.¹⁸ Kamu alanı rekabetin, entrikanın alanıdır. Kamu alanında çıkarlarına göre ilişki kurar, fayda-maliyet analizi yapar, hesapçıdır. Ailesi dışındakileri sevmez, sevecen değildir. Fouche, bir aristokrat değildir. Bu yüzden aristokrat zevkleri yoktur, kazancını, lüks için harcamak yerine, toprağa, borsaya, ticarete yatırır.

Fouche'nin kişiliği ile toplumsal ilişkileri ve mesleği arasında bir denklik vardır. Zaptiye nazırlığı ve hafiyelik onun kişiliğine biçilmiş kaftandır. Kendi özel alanına başkalarını yaklaştırmayan Fouche, başkalarının özel alanlarından kamusal alanda yararlanabileceği bilgileri toplamakta ustadır. Bir başka deyişle siyasi arenada kendi siyaseti için kullanacağı bilgileri elde etmeyi, neyi, nasıl, ne zaman, nerede kullanacağını iyi bilmektedir. Entrika ve komplo düzenlemekte ustadır.

Fouche hiçbir zaman başrol oynamaz. Lider olmaktan, bir kahraman olarak halk tarafından seilmekten hoşlanmaz. Görünürde lider olmasa da liderin arkasındaki tek adam olmaktan zevk alır. Liderleri yöneten kişi olmaktan, lideri kendine siper etmekten, lider aşırılıştığında ise, terk etmekten, politika oyununda kendisi bir rol almadan perde arkasından oynayanları yönetmekten, entrikadan, olayların içyüzünü sadece kendisinin bilmesinden son derece hoşlanır.¹⁹ Ön planda olmayı, para ve ün kazanmayı arzulamayan

¹⁶ A.e., s. 55

¹⁷ A.e., s. 126

¹⁸ Zweig, a.g.e., s. 95.

¹⁹ A.e., s. 26

Fouche'nin iktidarı “perde arkası iktidarı”²⁰dır. Fouche için gerçek iktidar görünürdeki iktidarın zemini. Zemini istediği gibi kaygan ya da sağlam yapmak onun için asıl iktidardır. Fouche için, gerçek iktidar, iktidarı belirleyen olmaktır. Onu yönlendiren tek ilke, iktidarı elinde tutma hırsıdır, onun açısından para, dostluk, sadakat, ideoloji gibi olguların iktidarının gerektirdiği ölçüde değer taşıdığını ifade edebiliriz.

Fouche, bir birey olduğu kamusal alanda tilki gibi, hareketlilik ve manevra yapabilme yeteneğini zekice kullanmaktadır. Hareket serbestliği ona bazen sola, bazen sağa kaymasını sağlamaktadır. Sessizce olan biteni takip etmedeki, gözlem yapmadaki yetenekleri dikkatli ve temkinli mizacıyla birleşmektedir. Mizacındaki soğukkanlılığı düşüncelerini ve duygularını hiçbir zaman açığa vurmamasını, hiçbir zaman öfkelenmemesini, hakaretlere dahi tepkisiz kalmasını, utanmamasını, kızarmamasını sağlamaktadır. Mizacındaki kurnazlığını ve yeteneğindeki zekâsını dahice kullanabilmektedir. Fouche'nin karakteri, yetenekleri ve mizacı uyumlu bir bütün oluşturarak kişiliğini ortaya çıkarmaktadır. Fouche'yi kendi iktidar hırsının kişileşmiş hali olarak betimleyebiliriz.

1.2. Fouche'nin Önünü Açan Toplumsal Koşullar

Toplumu dışarıdan analiz etme ve dinamiği kavrama yeteneğine sahip olan Fouche'nin yaşadığı topluma egemen olan toplumsal güçlerin tarihsel süreçte şekillendiğini belirtebiliriz. Kuşkusuz tüm toplumlarda ihanet eden hainler söz konusudur. Ancak Fouche'nin ihanetleri Fransız Devrimi'nde ortaya çıkmıştır. Fouche'nin, neden daha öncesi değil de Fransız Devriminde olduğunu; feodalitedeki iktidar- ihanet ilişkilerinin çözülüşüyle, ortaya çıkan toplumsal güçlerin mücadeleleriyle ve Devrim koşullarıyla açıklayabiliriz.

1.2.1. Feodalitedeki İhanetin Biçimi

Feodalitedeki ihanetin biçimi, aynı zamanda güç olan iktidarın parçalı ve sayıca az olmasıyla ilişkilidir. İktidar ve yönetim doğrudan feodallerin elindedir. “Birin adamı olma”²¹ üzerine kurulu ilişkiler sisteminde daha az güçlü olan, daha çok güçlü olanın himayesine girerek bağlılık zinciri yaratmıştır. İktidar ve yönetici olabilmenin koşulu soyluluğa dayalı kan bağıdır. Yönetim için soylular

²⁰ Bertrand Russell, **İktidar**, Çev. Mete Ergin, 3. Baskı, İstanbul, Cem, 1999, s. 48.

²¹ Marc Bloch, **Feodal Toplum**, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, 4. Baskı, Ankara, Doğu Batı Yayınları, 2005, s. 208.

arasında seçim sistemi²² uygulanabilir olmasına rağmen, yeteneklilik ve liyakat sahipliğinin geri planda kaldığını ifade edebiliriz. İktidar, aynı zamanda güçlü olan, himayesi karşılığında sadakat istemektedir. Feodalite'nin temel ilişki biçimi olan vasalanj'da, şeref, sadakat ve bağlılığa dayalı yönetim söz konusudur.

Fouche'nin ortaya koyduğu ihanet, feodalitede yoktur. Feodalitede ihanet, büyük güçlerin arasında icra edilen siyaset gibi; yine büyük güçlerin arasındadır. İhanete uğrayanlar ya da ihanet edenler, büyük güçlerdir ve bunların dışında bir güç odağı yoktur. Feodal hiyerarşi içinde işgal ettiği değişmez konumlarla özdeşleşmiş toplum, alışılmış yaşam biçimini sürdürmektedir. Gelenek ve göreneklere aykırılık yapmadığı sürece, toplumun onayını alan iktidarın tabiiyetinden yana ihanet korkusu fazla değildir; güvendedir. Daha doğrusu iktidar sahiplerinin kendi aralarındaki ilişkilerinde tebaanın yeri yoktur. İktidarlar kendi aralarındaki çelişkileri yine kendileri çözerler. Tebaa ile ilişkileri şövalyelik ve kilise kurumu düzenler. Şövalyeler askeri zor, din adamları dinsel zor kullanarak feodal düzenin devamını sağlarlar.

Kısaca, çok parçalı iktidarların kendi arasında mücadelesi söz konusudur ve ihanetin malzemeleri olan entrikalar ve komplolar her biri bizzat güç olan bu birimlere içkindir. Hıristiyan ahlaki çerçevesinde kilise ile özdeşleşmiş, “bağlılık ve sadakat”in en yüksek “değer” olduğu feodal toplumda, ihanet eden “hain”dir ve en büyük suçlardan birini işlemiştir. Ya toplum dışına atılır (aforoz) ya da öldürülür.

Fouche, toplumsal güçlerin içinde, toplumsal güçleri yönlendiren bir siyasetçi, bir bireydir. Fouche'nin feodal değerlere göre hayatta kalmasının, daha doğrusu doğmasının mümkün olmadığını, ortaya çıkışının ancak toplumsal güçlerle ve birey olarak varlık kazanacağını belirtebiliriz.

1.2.2. Fouche'nin 18. Yüzyıl Fransa'sında Doğuşu

Aydınlanma, özel tabiiyet ilişkisinin olduğu düzene karşı gelerek bireyi özgürleştirmiş ve bireyi ruhsal derinliklerine inerek yükseltmiş; siyasal ve ekonomik alanda özne olarak “ben”i algılamasını ve “ben”e göre düşünmesini ve böylece benmerkezli olmasını sağlamıştır. İnsanı sadece kendi kendisinin iktidarı yapan, yalnızca kendine tabi olmasını ortaya çıkaran, bir başka deyişle

²² Maurice Duverger, *Siyaset Sosyolojisi*, Çev. Şirin Tekeli, 8. Basım, İstanbul, Varlık, 2007, s. 141.

Hıristiyan-feodal ahlaka karşı çıkışı ifade eden Aydınlanmayla insanlar bağlarından sıyrılmaya başlamıştır.

18. yüzyılın başlarında Avrupa'da egemen olan mutlak krallıklar "Aydınlanma Mutlakiyeti" adı verilen rejimle gevşemiş olduğu halde, Fransa'da hala katı bir mutlakiyet söz konusudur.²³ Toplumun belirgin özelliği olan ayrıcalıklılık, "taille" vergisine göre ayrılmaktadır. Ayrıcalıklı olanlar vergi ödemeyen soylular; ayrıcalıksız olanlar ise, vergi ödeyen soylu olmayan sınıftır.²⁴ Fransa'da dış ticaretinin artması, burjuvaziyi varlıklı duruma getirmiştir, ancak siyasi gücü bulunmamaktadır. Devlet dairelerinde, her işte ve memurluklarda soylular yer almakta, burjuvaların hiçbir kurumda yükselmesi mümkün olmamaktadır. Ruhban ve soylular sınıf olarak krallık etrafında birleşmiş ve merkezi gücün temsilcisi olan kral, iktidarı elinde tutmaktadır.

Fouche, tüccarlardan ve denizcilerden oluşan bir ailede 1759'da Nantes'de dünyaya gelmiş, biyolojik olarak cılız, duygusal olarak sınırlı bir çocuktur. Ailesi gibi denizlere açılmayan Fouche, devlet dairesinde de soylu olmadığı için görev yapamamaktadır. Gidebileceği tek yer kilisedir.²⁵

Yüzyılın sonlarına doğru toplumsal kargaşa yükselmektedir. Fransa hala bir monarşidir. Etat Generaux (sınıflar meclisi), Fransa'daki kilise mallarına el koymuş, devlete biat etmeleri yönünde zorlamalarda bulunmaktadır. Kilise ile krallık arasında önemli sorunlar ortaya çıkmış olmakla birlikte, krallık-kilise beraberliği senyörlere karşı sürmektedir. Kral, senyörlere karşı "kral imtiyazlıları" olarak adlandırılan ve krallığı destekleyen burjuvalardan oluşan bir toplumsal katman oluşturmuştur. Kraldan mali yönden alacaklı olan burjuvalar köylü ve proletaryaya göre kendini üstün görmekte, ancak soylularla eşit olmak istemektedir. Sınıflar Meclisinde yer alan ancak ayrıcalıklı olmadığı için oy hakkı olmayan burjuvazi, temsilci sayısına göre her temsilcinin oy kullanmasını istemektedir. Ayrıcalıklılar ise, buna yanaşmamaktadır. 1789'da burjuvazi tarafından toplumun her kesiminin yer alacağı öngörülerek kurulan Ulusal Meclis'i ayrıcalıklılar ayrıcalıklarını yitirecekleri ve her zaman azınlıkta kalacakları için fesh etmek istemektedirler.²⁶

²³ Coşkun Üçok, **Siyasal Tarih (1789-1960)**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını No: 369, 1975, s. 5.

²⁴ A.e., s. 15-16.

²⁵ Zweig, a.g.e, s. 13.

²⁶ Üçok, a.g.e., s. 19-20.

1779'dan 1789'a kadar (20 yaşından 30 yaşına kadar) manastırda kalan Fouche, sonunda Latince, matematik ve fizik dersleri veren rahip okulu öğretmenini olmuştur. Bir öğretmen olarak aynı zamanda yeri geldiğinde susabilmeyi, yüz sinirlerine hâkim olmayı ve ruhlari okuyabilme yeteneğini; bir rahip olarak insan tanıma ve konuşma sanatını, kendini dizginlemeyi, lükse ve süse karşı dirençli olmayı, duygularını gizlemeyi öğrenmiştir. Manastır öğretmenliği yaptığı sıralarda manastır salonlarına giren siyasetin icra edildiği topluluklara katılmaktadır.²⁷

Küçük papaz sınıfına mensup olanlar burjuvalarla birleşmişlerdir.²⁸ Fouche, Devrimin önde gelenleriyle özellikle Robespierre²⁹ ile arkadaşlık yapmaktadır. Fouche, siyasetin dünyayı yöneteceğini gidişattan anlamıştır. Feodalite'de büyük güçlerin arasında sıkışan siyaset, kütlelere doğru genişlemektedir. Fouche, artık doğmuştur.

Nihayetinde Parlamentoda çoğunluğa sahip olan burjuvalar, kralın himayesinde gelişmelerini tamamlayarak sermayelerini korumak için krala, senyörlere ve kiliseye karşı diğer halk tabakalarını da yanlarına alarak mücadeleye girişmişlerdir. Ulusal Kurucu Meclis³⁰ ve Ulusal Ordu kurulmuştur. Kentlerde meta üretimi ve ticarete dayalı serveti olan burjuvalar, ekonomik güçlerine denk olacak bir siyasi güç istemektedir. Özgürlük isteyen feodal vergilerle ezilmiş köylüler, işçi, esnaf ve yoksullardan oluşan kentlilerle birlikte 1789'da Fransız Devrimi gerçekleşmiştir. Böylece, Fransa'da feodal egemenliği yıkılmış, eşitliğe dayalı Tabula Rasa felsefesi ışığında, yeteneğine göre en alttakini en yüksek konuma getirebilecek yeni bir toplumun temelleri atılmıştır. Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik kavramları üzerinde "İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannamesi" yayınlanmıştır.

²⁷ Zweig, a.g.e., s. 14-16.

²⁸ Üçok, a.g.e., s. 20.

²⁹ Rousseau'cu olan Robespierre, Aydınlanmacı ve Jakobendir. Büyük burjuvaziden değil, halktan yanadır. "İnsanlığın milletvekili" olarak anılmaktadır. (Server Tanilli, **Dünyayı Değiştiren 10 Yıl**, 4. Baskı, İstanbul, Alkım, 2007, s. 74) Demokrasiyi ve büyük çoğunluğun bir azınlıkça sömürülme düzeninin yerine genel oyu savunmuş, militarizme karşı çıkmış, Jirondenlerle mücadele etmiştir. Halk onu "Incorruptible" (Bozulmaz, satın alınamaz, yıkılmaz) olarak tanımlamaktadır. Ahlakçı, temiz vicdanlı, sorumlu, tokgözlü ve erdemlidir. Erdemliliğe, sağduyuya aşırı düşkündür ve ihtirasla sever. Aynı zamanda sert, kinci, katı, gururlu, inatçı, öfkeli ve sorgucudur. Dönelere tahammülü yoktur. Farklı düşünenleri hain olarak görür. Dikkatli ve ölçülü bir sosyalisttir. Cumhuriyetin kurtarılması görevini insanlığın hayrına kutsal bir görev anlayışıyla bir alınyazısı olarak ele alır. Paris Komünü'nü örgütlemiştir (Zwieg, a.g.e., s. 73).

³⁰ 1789'da kurulan ve 1791'e kadar faaliyet gösteren Ulusal Kurucu Mecliste; Jirondenler; Jakobenler (Radikaller) ve Anayasacılar (İlhımlılar) oluşan üç burjuva partisi bulunmaktadır. 1791 Anayasası ile Cumhuriyet ve kuvvetler ayrımı ilkesi kurumlaşmıştır. 1791'de Ulusal Kurucu Meclis yerini, Yasama Meclisi'ne bırakmıştır.

Dönemde burjuvanın en önemli özelliği, iktidardan (güçten) bağımsız olarak akıl yürütmesidir. Devrim, kamusal alanda akıl yürüten toplulukların, alışkanlıklar dışına çıkılması, baş kaldırılması için kamuoyu oluşturması yoluyla gerçekleşmiştir.

Siyasetin büyük güçlerin elinden çıkması için kütlelerin politizasyonu gerekmektedir. Bir anlamda siyaset komplolarla değil; toplumdaki karşıt eğilimler arasındaki mücadele ile yürümektedir. İktidar mücadelesi, ekonomi ile siyasetin biçimsel olarak ayrılması nedeniyle dolaylı olarak partiler aracılığıyla yapılmaktadır. Devrim koşullarında burjuvazinin, burjuva partileri aracılığıyla Parlamentoda iktidar mücadelesi içine girdiğini ve çoğunluğun güç ve aynı zamanda iktidar olduğunu, Parlametionun da bir iktidar aracı olduğunu ifade edebiliriz. Parlametionda belli bir anlayışa sahip olan siyasi partinin söyleme dayalı kamuoyu oluşturarak çoğunluk elde etmesi ve iktidar olması söz konusudur.

Fouche burjuvazi içindedir. Fouche, güç dengeleri üzerine hesap yapan ve bileşke kuvvet doğrultusunda hareket eden bir siyaset adamıdır. Güç dengesi ise, siyasetçilerden oluşan çoğunluğun iktidarına yine siyasetçilerin karar vereceğini ifade etmektedir. Güçler dengesi açısından, her bir taraf, bir vektör olmakta ve her vektörün hareketi bir diğeri tarafından dengelenmektedir. Çoğunluğa sahip olmak, rekabeti daraltmak ve iktidar olmak her tarafın eğilimi olmaktadır. Parlametiondaki güç dengeleri arasında yapılan planlı programlı mücadeleler sonrası iktidara gelen tarafın, iktidarda iken uygulayacağı bir amacı, bir programı bulunmaktadır. Mücadele programın uygulamaya geçirilmesi içindir. Güçler dengesi, bir tarafın çoğunluğa sahip olarak iktidar olma eğiliminin, diğeri taraf tarafından engellenerek güçlerin dengelenmesini ifade etmektedir.

Fouche'nin kişiliği ile özdeşleşen esnek siyasetini, Fransız Devrimi'nde güçler dengesi ile dengenin bozulmasını sağlayan toplumsal dinamiklerinin devrede olduğu dönemlerde uygulamıştır.

1.2.3. Fouche'nin Siyaseti

Fouche siyasetini ve siyasetine egemen olan ihanetlerini dönemin özellikleriyle birlikte irdeleyebiliriz.

1.2.3.1. Fouche'nin Manastır Kurumuna İhaneti; Kral ve Özel Mülkiyet'e Bağlılığı

Burjuvazinin Parlamento düzeninde çoğunluğu sağlayarak iktidar olacağını öngören Fouche, politikaya girmek için rahiplik cübbesini çıkarmış, kurduğu bir kulübün başkanı olmuş, burjuvaların yanında yer almıştır. Liberalizmi savunmaktadır. Kendi de bir burjuva olmak için, çirkin ama varlıklı bir burjuvanın kızıyla evlenmiştir. Özel mülkiyeti ve ticareti koruyacağına yemin ederek ve arkasına burjuvaların desteğini alarak 1791'de toplanan Ulusal Kurucu Meclis'te 32 yaşında milletvekili seçilmiştir.³¹

Politikaya krallık zamanında girmiş olan Fouche, Krala bağlılık andı içmiştir. Adam Smith, lord-burjuva çelişkisi ve kral-lord husumeti sonucunda kralların, burjuvaziye destekleyerek bir yandan burjuvazinin parlamentoya girişini; diğer yandan büyük kral yönetimlerindeki meclislerde, kralların temsilinin sağlandığını belirtmektedir.³² Monarşinin yetkilerinin sınırlanmasıyla birlikte halk tarafından seçilecek bir parlamentonun yasama ve yürütme yetkilerini kralla paylaşması söz konusu olmuştur.

Mecliste dengeler sürekli değişmektedir. Nitekim iktidar önce Anayasacıların (ılımlıların), 1791'den 1792'ye kadar Jirondenlerin ve 1792'den 1795'e kadar Birinci Cumhuriyet döneminde Jakobenlerin eline geçmiştir.

Devrim atmosferinde çoğunluk tarafından sevilen ve desteklenenler, çok hızlı bir şekilde yine çoğunluk tarafından düşman taraf olabilmekte, bir anda göklerle çıkarılanlar, bir süre sonra hain ilan edilmektedir. Devrimin gerilemesi ya da ilerlemesi dengelerin ağırlığına bağlıdır. Mecliste bir oturma düzeni vardır ve aralarında ihtilaf olan, Jakobenler en üstte; Jirondenler en alttadır.³³

Siyaset, bir programı uygulamak ve bir amacı gerçekleştirmek için yapılmaktadır. Devrimin başlangıcında siyasetin aracı, demokrasiye dayalı söylemdir. *Konuşarak yükselen devrim* olarak ifade edilen Fransız Devrimi'nde, devrimin önderlerinin yapmış oldukları ateşli konuşmalar, devrimin ilerlemesinin aracı olmaktadır. Söylemler ikna etmede başarısız olduğunda dengeler değişebilmektedir.

³¹ Zweig, a.g.e., s. 18.

³² Adam Smith, **Milletlerin Zenginliği**, Çev. Haldun Derin, İstanbul, İş Bankası, 2006, s. 431-434.

³³ Zweig, a.g.e., s. 21-22.

Jirondenlerle Jakobenler siyasi gruplarının siyasetinde dayandıkları toplumsal güçler farklıdır. 1789 Fransız Devrimi sırasında oluşan büyük sanayi, ticaret ve toprak burjuvazisinin partisi olan Jirondenler aristokrasiye yakındır. Kentlerin özerkliğini ve bir tür federal birliği savunmakta, kentlerdeki büyük toprak sahiplerini iktidara ortak etmek istemektedirler. Jakobenler ise, federalizme karşı merkezi bir yönetime taraftardır. Küçük burjuvazi, kent yoksulları, köylüler ve proletaryanın gücüne dayanan Jakobenlerin amacı, halk iktidarındır. Jakobenler ne pahasında olursa olsun devrimi ilerletmek; büyük burjuvazinin temsilcileri olan Jirondistler ise, devrimi geriletmek istemektedir.

Fizikçi Fouché, Parlamentoda nerede oturacağına kuvvetler dengesi hesabı yaparak karar verecektir. Parlamentoda gücü belirleyen çoğunluktur. Çoğunluğun (gücün) yanında yer alacak olan Fouché, Devrimin gelişeceği, ya da gerileyeceği henüz kesinlikle belli olmadığı için, Jakobenlere mi, Jirondenlere mi katılacağı konusunda bir türlü karar verememektedir.

Fouché, öncelikle oyları sayarak çoğunluğu (gücü) tespit etmektedir. Anayasacıların (ılımlıların) çoğunluk olduğunu gördüğünde onların yanına, orta sıralara oturmuştur. Bakanlıkları elinde tutan, atamalarda söz sahibi olan ve mevkileri dağıtanların yanında, güvendedir. Dostu Robespierre ise, yukarıdaki sıralarda heyecanlı Jakobenlerin yanındadır. Fouché, Robespierre'nin dürüstlüğünden korkmakta ve dikkatli olması gerektiğini bilmektedir. Herkesin şiddetli söylemler yaptığı sıralarda mecliste bulunmamaya, çevresine kendi halinde biri imajı vermeye özen göstermektedir. Güçlü olanın yanına yaklaşacaktır, ancak bunu açıkça değil; kendini öne çıkarmadan, denetimi ve nefretleri üzerine çekmeden yapacaktır. Fouché kuvvetler dengesi hesabı yapmaktadır. Terazinin dengesi çok az değiştiğinde Fouché, çoğunluk taraf için oy kullanmaktadır.

Kral için ölüm hükmü, Cumhuriyetin yükseleceğini ya da düşeceğini belirleyecektir. Açık oy kullanımı sırasında Fouché, radikallere karşı çoğunluğun yanı sıra ılımlıların yanında yer almış ve Kralın öldürülmemesi için oy kullanmıştır.³⁴

Böylece başlangıçta manastıra ettiği bağlılık yeminini; toplumsal güçlerin egemenliğindeki siyasetin dünyayı yönlendireceğini anladığında bozmuş, özel mülkiyeti koruyacağına yemin ederek Parlamentoda milletvekili olarak yer almıştır. Parlamentoda kral yanlısı büyük burjuvanın güçlü olduğunu anladığında ise, Jirondenlerin programının destekçisi olmuştur.

³⁴ A.e., s. 23-25.

1.2.3.2. Fouche'nin Kral ve Özel Mülkiyete İhaneti; Konvansiyon'a Bağlılığı

Jakobenler ve halk kralın öldürülmesi ve cumhuriyetin yükselmesi için ayaklanmış, kargaşa devam etmektedir. Mecliste tekrar oylama yapılacaktır.

Meclisteki çoğunluk olan ve kralı savunan jirondistlerin lideri, halk baskısı karşısında ölüm oyu kullanmış, ancak kalan 300 kişi kralın bağışlanmasını istemektedir. Terazinin kefeleri uzun süre inip kalkmaktadır ve karar için birkaç oy gerekmektedir. Daha önce kralın bağışlanması için oy kullanan Fouche, en son oy kullanıcı olarak çağırılmıştır. Fouche, oyları saymış ve eğer kralın bağışlanması için oy verirse, çoğunluğun değil, azınlığın yanında kalacağını görmüş ve Kral için ölüm oyu vermiştir.³⁵

Fouche, çoğunluğun Jakobenlere yöneldiğini anladığında Parlamentodaki yerini değiştirerek Jacobenlerin yanına geçmiştir. 1793'de Konvansiyon Meclisi, devlet şeklinin cumhuriyet olduğunu ilân etmiş, Kral ve eşi vatana ihanet suçundan halk önünde giyotinle öldürülmüştür. 1792 yılından 1795 yılına kadar Fransa'da uygulanan her meslek ve zümreden 750 üyeden oluşan Konvansiyon Meclisi, ihtilal döneminin uygulamasıdır. Bu sistemde hükümet komitelerden oluşmaktadır. Meclis, görevlendirmeleri kendi içinden ve doğrudan seçmektedir. Yasama, yürütme ve yargı meclisin elindedir.

Fouche, artık tam bir Jakoben gibi öfkeli, kıskırtıcı ve terörcüdür. Fouche'nin samimi değil, davaları için tehlikeli ve güvensiz olduğunu sadece açık yürekli, dürüst ve ahlak bağnazı olan Robespierre algılayabilmiştir. Fouche de bu durumu sezmiştir. Robespierre, Fouche'nin güvenilir olmadığı yönünde parlamentoda yaptığı konuşmalarında başarılı olamamıştır.³⁶

1.2.3.3. Fouche'nin Konvansiyon Siyasetinde Aşırılışması: Kiliseye, Dine ve Özel Mülkiyete İhaneti; Komünizme Bağlılığı

Fouche, Mecliste işbaşında olan Jakobenler tarafından kendi seçim bölgesinde (taşrada) devrimin temposunu hızlandırmak üzere görevlendirilmiştir. Aşırı bir radikal sosyalist ve kararlı bir Bolşevik gibi davranmaktadır. Meclise vereceği hesap için çok başarılı işler yapmaktadır. Halkı para, altın, gümüş, demir çelik, aynı mallar vb. milli hazineye vermeye çağırılmaktadır. Rahiplerin bütün imtiyazlarını ve yetkilerini elinden almıştır. Rahiplerin bekâr kalmasını yasaklamış; 1 ay içinde evlenmelerini ya da bir çocuk evlat edinmelerini

³⁵ A.e., s. 30.

³⁶ A.e., s. 32-33.

emretmiş; gömü törenlerini kaldırmış; kiliselerdeki İsa figürlerini kırdırması; Piskopos cübbesini çıkartmış yerine kızıl takke giydirmiştir. Kiliselerden aldığı değerli malları Meclise göndermiştir. Fouche, artık Mecliste boş inanları ve derebeyliği yıkan mucizevi adam, en gözde Cumhuriyetçidir. Özel mülkiyete ve kiliseye karşı devrim yapmaları için halkı örgütlemektedir.³⁷

Fransa'nın ilk endüstri şehri olan Lyon'da işçi, kapitalist ve kralcılar belirgin bir şekilde ayrılmaktadır.

Devrimin büyük destekçisi eski rahip ve tüccar olan Chalier, işçi topluluklarını çoşturmakta, gerici çevreler tarafından düşman görülmektedir. Lyon Meclisi, kentte çıkan kavgaların sorumlusu olarak gördüğü Chalier'ı Jakobenlere gözdağı vermek için halkın gözü önünde işkenceyle öldürtmüştür. Lyon Ulusal Meclise isyan etmiştir. Buna karşılık çiftliklerden ve kenar semtlerden Lyon'a gelen emekçiler devrime başkaldıran Lyon'u teslim almıştır. Ulusal Meclis, önce Couthon'u Lyon'u yerle bir etmekle görevlendirmiştir. Couthon, ılımlı politikadan yana olduğu için çok fazla yıkım yapmamış, bu dafa Meclis, gözüpek devrimci Fouche'yi tek başına ve sınırsız yetki verilerek göndermiştir. Fouche, kiliseleri yağmalattırır, aristokratların kanlarının alınması için yeminler ettirtir, 1600'ü aşkın isyancı tutukluyu toplu halde kurşuna dizdirtir, mallarını toplattırır, evlerini yaktırır. Lyon Cellâdı olarak nam salar. Lyon cellâdı olması ateşli bir cumhuriyetçi olmasından değil, sadece yumuşak davranıyor imajı vereceği korkusundandır. 1793'de ilk komünist beyannamesi olan Lyon Yönergesini hazırlamıştır.³⁸

Fouche tam bir komünisttir. Kiliseye, dine ve özel mülkiyete başkaldırmakla kalmayıp yerle bir etmiştir. Bir başka deyişle, önceki bağlılıklarını tam tersine çevirmiştir. Önce manastıra, sonra krala ve özel mülkiyete, daha sonra dine ve nihayetinde aşırılaşarak tanrıya ve halkın inançlarına ihaneti söz konusu olmuştur.

1.2.3.4. Fouche'nin Robespierre'e ve Konvansiyon'a İhaneti

Mecliste baskıcılık ve yumuşaklık politikaları arasında yine bir kararsızlık söz konusudur. Önceki ateşli ve ihtiraslı çoğunluğun yerini, korkan, tedirgin ve güvensiz çoğunluk almıştır. Fouche, hemen ılımlı politikadan yana geçer. Bir anda hümanist olmuştur. Toplu idamların durdurulmasını, sorumluların hesap vermesini ister. Lyon cellatı olan Fouche bir anda Lyon'un kurtarıcısı olmuştur. Ölümünün sorumluluğunu açık yürekli ve dürüst meslektaşısı Collet'un üstüne yıkmıştır. Ancak, Fouche'nin ikiyüzlülüğünü yakından tanıyan Robespierre, Lyon'da halka tanrı yoktur ilanını vermeye, ruhun olmadığını söylemeye kimin

³⁷ A.e., s. 31-36.

³⁸ A.e., s. 47-65

görevlendirdiğini; erdemi karartmasının, insanlığı aşağılamasının hesabını sorar. Dürüst bir ahlak kuralı ortaya koyan, inancı inançsızlıktan ve boş inanlardan ayıran, Hıristiyanlığı, maddeciliği ve ateizmi aşan bir din yaratan orta yolcu bir söylem hazırlayarak kendi ile Mecliste mücadelede zorlar. Fouche, ordu, polis, mahkeme, komisyon, meclis, jakobenler ve tüm makamların emrine amade olduğu Robespierre'nin gücünün yükseldiğini anlamıştır. Fouche, çevreyi iyice öğrenmemiş temkinli olamamıştır. Lyon'da sosyalizmin ölçüsünü pervasızca kaçırmış, ateizmi övmüş olan Fouche, bir anda korkuya kapılır ve Robespierre'den özür diler ancak sonuç olumsuzdur. Robespierre'nin kendinden önce öldürülmesi Fouche için tek çıkış yoludur. Fouche Robespierre'nin zaferi karşısında susar ancak öç almaya kararlıdır.

Özellikle jakobenlerden dost kazanmak için komiteye ziyaretler yapar. Sonunda Jakobenler kulübünün başkanı seçilir. Ancak ahlak bağınazcısı Robespierre'in gözünde giderek daha fazla pervasız ve kurnaz olan Fouche, başkanlıktan ve yurtseverler birliğinden atılır. Fouche, her biri para, kadın gibi konularda ahlaki açıkları olan diğer üyelere, ahlakçı Robespierre'nin gözünde sıranın kendilerine de geleceğini söyleyerek kışkırtıcı kulis yapar. Robespierre'nin yurttaşlık erdemi karşısında tertemiz görünmeyen üyelere korku, kuşku ve güvensizlik yayılmaktadır.³⁹

Fouche, perde arkasında, arka planda yöneticilik yapmaktadır. Robespierre, kendine karşı bir darbe olacağını ve elebaşının da Fouche olduğunu anlamışsa da Fouche, Robespierre karşıtlarını birleştirerek bir düzenek kurmuş ve döneme son vermiş, Konvansiyon'a ve Robespierre'e ihanet etmiştir.

Yeni rejimi, heyecanı, ülkeye yerleştiren Konvansiyon Dönemi, 1794'de ılımlı Cumhuriyetçiler ile Ulusal Ordunun işbirliğiyle kapanmış, Robespierre ve taraftarları idam ettirilmiş, Fouche kurtulmuştur.

1.2.3.5. Fouche'nin Thermidor'a Yanaşması; Babeuf'a ve Proletaryaya İhaneti

Devrimin ateşli ruhu, kahramanlık dönemi geçmiştir. Yeni dönem, mirasa konanların, mutluluk ve serüven peşinde koşanların dönemidir. Ancak, Fouche, yine Jakobenlerin yanındadır. Karşı devrimciler Fouche'ye Lyon'da işlediği suçların hesabını sormaktadır. Suçları inkâr eden Fouche, Meclisi bir süre oyalar. Diğer yandan hükümeti devirmek için daha doğrusu kendi canı kurtarmak için güce karşı umutsuzca bir savaşa girer. Halkı kışkırtarak Burjuva Cumhuriyetçilerden oluşan Thermidorcuların kendini suçlamalarını önlemek ister. Ancak bunu açıktan yapmaz, arkasına gizlenecek güvenli, gözüpek, heyecanlı, proleter olan Babeuf'u kullanır.⁴⁰

³⁹ A.e., s. 69-90.

⁴⁰ A.e., s. 93-98.

Toplumculuğu siyasal bir hareket haline getiren Babeuf, toprağın özel mülkiyetten çıkarılmasını, zenginle yoksul, yönetenle yönetilen arasındaki ayrımların ortadan kalkmasını, toplumun kardeşlik ve eşitlik üzerine kurulmasını savunmaktadır.⁴¹

Fouche, Babeuf'un geniş proleterine sırtını dayar ve ona halkı ayaklandırabilecek içerikte kışkırtıcı metinler hazırlar. Hükümet halk ayaklanmalarının arkasında Fouche olduğunu anlamıştır. Fouche, Babeuf'u öne sürer ve aşırı davrandığını Meclise anlatarak ustalıkla işin içinden sıyrılır. Babeuf tutuklanıp, öldürülür. Ancak Meclis, Fouche'yi yine terörle suçlar ve tutuklar. İşbaşında olan ılımlılar eskisi gibi tutuklananları hemen öldürmemektedir. Fouche, kanun maddelerini eğip bükerek canını kurtarmayı başarır ancak mevkisini kurtaramaz.⁴²

Fouche Lyon'un hesabını verme durumunda nasıl ateşli ve amaçlarına sadık olan kişilerin arkasına saklandıysa, Thermidor'da da aynı biçimde Babeuf'u kullanır.

1.2.3.6. Fouche'nin Direktuar ve Burjuvazi Egemenliğindeki Siyasete Bağlılığı

Fouche için yoksulluk dönemi başlamıştır. Küçük bir çatı katında karısı ve çocuklarının geçimini ölmeyecek kadar sağlamak için yalvararak iş istemektedir. Hükümeti devirme planları yapan Barras, ona hafiyelik işi verir.

Fouche yeni bir gücün oluşmakta olduğunu sezmiş ve yeni güce hizmet etme kararı almıştır. Toplumda yeni güç para, güçlü olanlar da varlıklılardır. Para gücüne dayalı burjuvazinin iktidarı gerçekleşmektedir. Azıcık lükse kaçanların kötü olarak nitelendirildiği Robespierre döneminin tersine, lüks her yerdedir. Para gizlendiği yerden çıkmıştır. Varlıklılar ölü numarası yapmıştır. Toplumda villa yaptıranlar tiyatroya gidenler, bahis oynayanlar çoğalmaktadır. Robespierre'in istifçilere göz açtırmamasının, yolsuzluklara sert önlemler almasının tersine; yeni dönemde giyotin ortadan kalkmış, istifçilik artmış, karaborsacılar ve mültezimler altın çağını yaşamakta, hükümetle ilişkileri olanlar daha çok para kazanmaktadır. Devletin yemliğini istifçilere açabilecek yetenekte ve aranan kişi Fouche'dir. Aslında paradan nefret eden Fouche'yi yoksulluk satın almıştır.⁴³

İlimli cumhuriyetçiler yeni bir anayasa hazırlamaya başlar. Böylece 1795'den 1799'a kadar sürecek olan Direktuar dönemine geçilir. Direktuar, meclis tarafından seçilen beş üyeden oluşan ve yürütmeyi temsil eden kuruldur.

⁴¹ Fromm, a.g.e., s. 233.

⁴² Zweig, a.g.e., s. 98-101.

⁴³ A.e., s. 105-111.

Yasama yine meclistedir. Ancak meclis, biri "Beşyüzler Meclisi", diğeri senato niteliğindeki "İhtiyarlar Meclisi" olmak üzere ikiye ayrılmıştır. 1795'de devlete bağlılık yemini etme koşuluyla din adamı olabileceği kararlaştırılmıştır. Direktuar başkanı Barras'tır.

Fouche, Direktuar'a yemin etmiş ve zaptiye nazırı olmuştur. 1793'lerin eşitlikçi radikal komünisti şimdi, yeni türedi cumhuriyetçi bankerlerin canciğer dostudur. Burjuvanın sesi yüksektir. Bir yandan büyük sermaye ile diğer yandan hükümet ile ilişkileri iyi olan Fouche, 1798'de çok zengindir. Ordulara malzeme satar, ancak malzemeler askere gitmez, Barras, Fouche ve diğer araçlar kazanır.

Cumhuriyetçi düşünürlerin modası geçmiştir, Zaptiye nazırı Fouche, hiçbir dirençle karşılaşmadan Jakobenler kulübünü kapatır. Fouche hesabının doğru olduğunu, gerçekten güç için mücadele etmenin gerektiğini bir kez daha önceden görmüştür. Ülkenin her yanını her mevki, meslek ve soylulardan oluşan gizli ajanlarla, muhbirlerle doldurmuş, sıkı bir ağ kurmuştur.

1799'da Fransa'da artık terör yerine, gizli belgelere sahip olma egemendir. Fouche'nin kurduğu istihbarat ağı yalnızca kendi eliyle işlemektedir. Edindiği bilgilerin denetimini kendindedir. İstedikini istediği zaman ortaya çıkarmaktadır. Büyük bankerler istifçilik yapmakta, basın pastadan pay aldığı için susmaktadır. İktidarın, para sahiplerinin en gizli sırlarının, en sağlam haberlerinin bilgisine sahip olan Fouche, düzen için hem tehlikeli hem de vazgeçilmezdir; gerçek güce ulaşmıştır.⁴⁴

Siyasette Jakobenlerin dayandığı toplumsal güç zayıflamıştır. Fouche, siyasetinde egemen olan toplumsal gücün peşine takılmış, sırtını büyük burjuvaya dayamış ve dönemin en ileri gelen adamlarından biri olmuştur. Fouche bu dönemde siyasetin para ve bilgiyle yapıldığını anlamıştır. Kişiliğinin özellikleri, bilgiye ulaşmasını sağlayan en önemli etken olmuş ve bilgi sayesinde de paraya ulaşmıştır.

1.2.3.7. Fouche'nin Direktuar'a İhaneti; Konsüllük'e Bağlılığı

Direktuar döneminden krallık taraftarları da cumhuriyetçiler de memnun değildir. Ordular yenilmiş, maliye çökmüştür. Halk ayaklanmaları başlamıştır. Ayaklanmaları bastıran genç General Napolyon Bonapart ülke içerisinde şöhret sağlamıştır. Fouche, Barras'ın bir dükalılık karşılığı Cumhuriyeti Bourbonne hanedanına satmak için pazarlık yaptığı haberini almıştır. Cumhuriyet çökecektir.

Fouche, Bonaparte'nin eşi Josephine'i rüşvetle elde etmiş ve Bonaparte hakkında her bilgiye kolayca ulaşmaktadır. Bonaparte'nin Paris'e ayak basacağını bilen tek kişidir. Ziyaretine gider ve birebir görüşmelerinde onun iktidar için yaratılmış olduğunu hemen kavrar. Fouche, ancak bir diktatörün durumu kurtarabilir olduğunu anlamış, rüzgârın yön değiştireceğini sezmiştir. Yeni

⁴⁴ A.e., s. 105-121.

ortamda artık Zaptiye Nazırı Fouche, birden kör ve sağır olmuştur. Yaklaşmakta olan hükümet darbelerine yönelik fısıltıları duymaz. Askeri darbeden habersiz gibi davranır. Darbe olursa, Bonapart'ın en sadık adamı olabileceği, yapamazsa Direktuvar'ın en sadık adamı olarak isyancıları seve seve tutuklayabileceği, hatta hükümete karşı alçakça bir komplo ortaya çıkarıldı diyerek tüm Paris duvarlarına adına imzalı bir bildiri hazırlayabileceği düzeneği kurmuştur.⁴⁵

Fransa, sınırları dışında yayılma savaşları sonucunda başarı kazanamayan Napolyon, hükümet aleyhtarları ile birleşip 1799'da Direktuvar yönetimine son vermiştir. 1799'dan 1804'e kadar olan Konsüllük Döneminde, Napolyon önce üç Konsül'den oluşan geçici bir hükümet kurmuş ve Birinci Konsül olarak Fransa'nın yönetimini ele almıştır.

Fouche, dördüncü yeminin Konsüllük'e etmiştir. Napolyon İtalya'da yenilince birinci konsül olarak kalmaması yönünde söylentiler ortaya çıktığında kaynağının Fouche olduğunu sezmiştir. İkinci savaşı kazanarak döndüğünde kendini hedef alan ve 40 kişinin öldüğü bombalı bir suikasttan kurtulmuştur. Jakobenlerin yaptığını düşünen Napolyon, tüm öfkesini eski bir Jakoben olan Fouche'ye boşaltmıştır. Fouche, gözden düşmesine rağmen, yılmamış; istihbaratçılığı kullanarak suikastı, İngilizlerden de para alan kralcı komplocuların yaptığını bulmuş, Napolyon'un yanındaki yerini, yine eski itibarı gibi olmasa da almıştır. Napolyon Fouche'nin zekasına hayrandır ancak, hem akıl danıştığı kişinin kendisinden daha zeki olduğunu hazmetmemesinden; hem de kişisel olarak sevmediğinden dolayı da hoşnut değildir. Fouche'nin her şeyi bildiğini ve hep daha fazlasını bilmek istediğini, dalavereciliğini bilmektedir.⁴⁶

1802'de Napolyon tarafından yeni bir anayasa hazırlanmıştır. Bu anayasada çoğunluğun dininin Katolik olduğu tescillenmiştir. Cumhuriyeti esas alan ve dört meclisli bir parlamento meydana getiren bu Anayasa, aslında Napolyon'un kişiliğinde toplanan merkezîyetçi bir yönetim getirmektedir.

Napolyon, güvenmediği Fouche'yi görevinden almaz ancak Zaptiye Nazırlığı birimini kaldırır. Fouche'ye senatoda üyelik, bir prenslik ve nazırlığının bütçesinin yarısını vererek hem paraya boğar, hem de yanından uzaklaştırır.

Fouche paralarını borsaya yatırarak daha fazla kazanır, var olan topraklarını yenilerini satın alarak genişletir. Lyon'da ilk komünist beyannamesini imzalayan Fouche, Fransa'nın en zengin ikinci kişisidir. Sermaye adamı, tefecidir. Ancak, yaşamı, Thermidor Döneminde tavan arasındaki yaşamından daha farklı değildir.⁴⁷

⁴⁵ A.e., s. 121-127.

⁴⁶ A.e., s. 130-141.

⁴⁷ A.e., s. 141-146.

Direktuar döneminin aşırılışması durumunda halk ayaklanmaları toplumsal güçlerdeki çoğunluğun değişmekte olduğunu göstermektedir. Fouche, yine çoğunluğun yanında olması gerektiği halde tereddüt içindedir. Çünkü güçler dengesi söz konusudur ve iktidar ancak darbe ile ele geçirilebilecektir. Fouche, her olasılığı düşünmüştür. Darbenin olması için gerekli zemini hazırlarken, diğer taraftan olmama olasılığına karşı tedbir almıştır. Darbe gerçekleştiğinde ise, yeni dönemin en ileri gelen adamı olmuş, Direktuar'a ihanet etmiştir. Napolyon, Fouche için arkasında olduğu en güçlü iktidardır. Siyasetindeki dayanağı ise, yine biçim değiştirmiş, Fransa'nın ve Avrupa'nın en güçlü adamına sırtını dayamıştır.

Fouche'yi tek mutlu eden şey, Napolyon'un arkasında yönlendiren olmaktır. Yalnızca Fransa içinde değil, tüm Avrupa'da büyük çapta oyun oynamanın, iktidarı elinde tutmanın verdiği tehlike ve heyecandır.

1.2.3.8. Fouche'nin İmparatorluk'a ve Napolyon'a Bağlılığı

Sınırsız cesarete ve güven duygusuna sahip olan Napolyon, konsüllikle tatmin olamamakta, daha büyük iktidar istemektedir. 1804'te Fransa'da Birinci İmparatorluk Dönemi başlamıştır. İmparatorluk iktidarı Napolyon'a en görkemli iktidarı kazandırmıştır.

Yeni bir soylular sınıfı oluşturmakta olan Napolyon, aristokrasinin eski düşmanı olan Fouche'ye Otranto Dükü unvanı verir. Fouche, artık soyludur.

İmparator Napolyon için bir Antonious gereklidir ve Fouche'yi nazırlığa getirir. Diğer nazır ve akıl hocası Talleyrand'tır. Bu iki akıl hocası da aynı karakterdedir; kavrayışlı, uzak görüşlü, yetenekli ve zekidir. İki cambaz birbirlerinden nefret etmektedir. Bu da Napolyon'un işine gelmektedir.

Fouche, önemsiz bir tüccarın oğlu olup, sonradan binbir çaba ile zengin olmuş iken; Talleyrand doğuştan zengin ve soyludur. Talleyrand parayı kumarda ve kadınlarla yemek için, Fouche ise, sermaye adamı olarak parayı işletmek için sever. Talleyrand, terörün en korkunç günlerinde asla bir halk adamı, cumhuriyetçi olmadığını gibi, Fouche de dük unvanına rağmen asla bir aristokrat olamamıştır.

Fouche, 45 yaşına geldiğinde, İmparator Napolyon'a bağlılık yemini etmiştir. Napolyon ve Fouche birbirlerini, hiç sevmemelerine rağmen çok iyi tanımaktadırlar. Fouche, Napolyon'un iktidar ihtirasını; Napolyon ise, Fouche'nin entrika ve ihanet konularındaki yeteneğini, hiçbir kişiye ve döneme bağlı kalmadığını bilmektedir. Ancak iki ayrı ucun çekimi ile birbirlerine yarar sağlamaktadırlar.

Napolyon'u ayakta tutan kazandığı savaşlardır. Halk barış isterken Napolyon savaş istemektedir. Napolyon'un akıl hocaları olan iki nazır da savaşa karşıdır.

Bu ortaklıkları onları birbirlerine yakınlaştırırken, Napolyon bu yakınlaşmadan son derece rahatsızdır.⁴⁸

1.2.3.9. Fouche'nin Napolyon'a ve İmparatorluğa İhaneti

Fouche İmparatora göstermeden büyük gizli işler yapmaktan son derece haz almaktadır. Bankerlerle işbirliği yapmakta, Napolyon'un arkasından İngiltere ile iş çevirmektedir. Çok geçmeden Fouche'nin görevini kötüye kullanıp yabancı bir devletle ilişki kurduğunu öğrenen Napolyon, Fouche'nin işine son verir. Ancak, Fouche kendi elleriyle kurduğu gizli istihbarat ağ mekanizmasını yine kendi elleriyle yok ederek görevini devreder. Fouche sürgüne gönderilir, ancak bölgesine gitmez.

Napolyon Avrupa'yı dize getirmiştir. Savaşçı imparatora karşılık, artık hiç kimse savaş istememektedir. Fouche ise, sevgili hayat arkadaşını eşini kaybetmiş, bir anda çökmüştür. Napolyon, İmparatorluğun sarsıntıda olduğunu anladığında son derece güvensizlik duyduğu Fouche'nin arkadan iş çevirmesine engel olmak amacıyla işgal altındaki Prusya topraklarının yöneticiliğine atayarak Paris'ten uzaklaştırır.

Napolyon'un en sadık nazırı olan Fouche, Waterloo savaşını kaybettiğinde bir yandan zaferi kazanan tarafla hemen ilişki kurmuş, diğer yandan, Mecliste imparatorun uzaklaştırılması için kulis yapmıştır. Fouche yine çoğunluğun, gücün yanındadır. Çoğunluğun savaş istememesine karşılık savaşan ve yenilen Napolyon'a ihanetini açıkça ortaya koymuştur.⁴⁹

Savaşlarda başarısız olan Napolyon 1815'te iktidardan tümüyle düşmüş ve Kutsal İttifak'a dayanan Restorasyon dönemi başlamaktadır. Fransız Devrimi, geri çekilmiştir.

Fouche, Napolyon'un savaşarak ayakta kaldığının bilincindedir. Ancak savaştan yorulmuş halkın, savaşta aşırılışmış Napolyon'a olan tepkisini de bilmektedir. Savaşı kaybettiği anda hem ülke içinde Napolyon'a olan tepkilerin de aşırılacağı, hem de Avrupa'da krallıkların birleşeceğini hesaplamaktadır. Nihayetinde Waterloo savaşının kaybedilmesiyle Fouche'nin Napolyon'a ihanetinin de kesinlik kazandığını belirtebiliriz.

2. “Dahi” Değer Yargısının Fouche'de Somutlaşmasını Sağlayan Siyasetinin Analizi

Devrimleri, tarihin hızlı aktığı ve bir önceki durumundan koptuğu kesitler olarak da ifade edebiliriz. Çeşitli tabakalardan oluşan halk kütleleri tarafından

⁴⁸ A.e., s. 149-178.

⁴⁹ A.e., s. 179-240.

gerçekleşen Fransız Devrimi'nde baskıya karşı başkaldırı söz konusudur. Fouche, burjuvazinin iktidar kavgası verdiği bu çağda ortaya çıkmıştır. Fouche burjuvazi içinde yer alan, bir tilki gibi kurnaz burjuva siyasetçisidir.

Fouche'nin siyasetinde yasallaşmış olarak ifade edebileceğimiz ihanet olgusunu, ancak siyasetin ile ahlakın yasalarının ayrı olmasına dayandırabilerek açıklayabiliriz.

“...Akıllı bir prens verdiği sözü tutmakla zarar göreceğini anlarsa ve onu söz vermeye iten nedenler artık ortada yoksa sözünü tutamaz ve tutmamalıdır. İnsanların hepsi iyi olsaydı, bu iyi bir kural olmazdı, ama kötü oldukları ve sana verdikleri sözlerde durmayacakları için, sen de onlara verdiğin sözleri tutmak zorunda değilsin... Bir prens, özellikle iktidara yeni geçmiş bir prens, insanın iyi biri olarak görünmesini sağlayacak bütün nitelikleri sergileyemez; çünkü egemenliğini kurmak için genellikle verdiği söze, yumuşak yürekliliğe, insanlığa, dine aykırı davranmak zorunda kalır.”⁵⁰

Bu durumda Fouche'nin siyasetinde sadakat ve bağlılığın, ahlakın ilkesi olabileceğini; ancak siyasetin ilkesi olamayacağını ifade edebiliriz. Machiavelli'nin belirttiği gibi, siyaset dinden ve ahlaktan özerk bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır. Fouche'nin yaşadığı dönemde siyaset, feodalitedeki büyük güçlerin elinden çıkmış, bireylerin kamuoyu yaratarak elde edebileceği çoğunluk (güç) mücadelesi ve bir rekabet halini almıştır.

2.1. Fouche'nin Siyasetteki Dehası

Fouche'ye ihaneti dâhilik durumuna getirdiği için siyasi arenada “deha” değeri yüklenmesinin nedenlerini, kişiliğinde somutlaşan siyasetine açıklama getirerek yapabiliriz. Fouche'nin dâhice yaptığı siyasetindeki ana noktaları beş kategoride ele almaktayız.

Birincisi, Fouche'nin siyaseti, iktidar olma potansiyeli olan güçle ittifak kurma ve dolayısıyla önceden kurulan ittifakları bozma şeklindedir. İttifak, iki veya daha fazla programın ya da yöntemin bir program etrafında birleştirilmesini ifade etmektedir. İttifakın bozulması, ya güç dengeleri değiştiğinde ortak programın önemini yitirmesiyle ya da bir tarafın ortaklığa ihaneti ile olmaktadır. Bir başka deyişle; ittifak kurma bağlılık; ittifak bozma ihanettir. Ancak siyasetin işleyiş düzeninde, ihanet etmeme ahlaki buyruğu

⁵⁰ Niccolo Machiavelli, **Prens**, çev. Harun Mutluay, İstanbul, Bordo Siyah, 2004, s. 132-133-134.

geçerli değildir. Bağlılıklar feodalitedeki gibi kutsal değildir. Siyasetin bir gerçeğidir. Siyaset kurulan ve bozulan ittifaklardan oluşmaktadır.

Fouche, siyasetin böyle yürüdüğünü keskin zekâsıyla kavramıştır. Thermidorcuların kendisini, Jakoben dönemindeki eylemlerinden yargılanacağını öğrendiği anda, Babeuf'la işbirliği yaparak hükümetin sallanmasını sağlamıştır. Robespierre'in yargılayarak kendisini mahkûm etmesine karşılık, Robespierre muhaliflerini birleştirmiş ve kurtulmuştur. Dış savaşlarda zafer kazandıkça içerdeki iktidarını sağlamlaştıran Napolyon'a karşı, amansız düşmanı Talleyrand'la ittifak yaparak dış ilişkilerde barış politikasını izlemiştir. Böylece siyasetini ittifaklar kurarak ve bozarak yerine getirmektedir.

İkincisi, bir siyasetçi olduğu kadar, bir fizikçi de olan Fouche açısından devrimci dönemleri, çeşitli ve çok vektörler arasındaki çatışkının yoğun olduğu dönemler olarak ele alabiliriz. Devrimci dönemlerde siyasetin yönünü kestirmek, karmaşık bütünü içinde özü yakalamaktır. Fizikçi Fouche, güçlü sezgisiyle, güç dengeleri üzerine hesap yapan ve bileşke kuvvet doğrultusunda hareket eden bir bireydir. Ancak Fouche, rüzgâr nereden eserse o tarafa bükülmez. Güçler arasındaki denge hesabını kaba bir biçimde, basit aritmetik yapmaz, ampirik olanla ilgilenmez. Kısa vadede kaybetmeyi kabul edip uzun vadede kazanmayı amaçlar. Fouche'nin dehası toplumsal güçlerin görünürdeki değil; derindeki eğilimleri görmesinde ortaya çıkmaktadır. Robespierre'e ihanetinde olduğu gibi, çoğunluğun bir süre sonra düşeceğini öngörerek yanında yer almamaktadır. Lyon'un hesabını verirken panik yapmamayı, temkinliliği, geri çekilmeyi, sataşmalara karşı duygusal davranmamayı, beklemeyi çok iyi bilmektedir. Siyasete yaklaşımında belirleyici nokta, gücü belirleyen dinamikleri kavramış olması ve konumunu o dinamiklere göre belirlemesidir.

Fouche'nin kişiliğinde somutlaşan siyasetinin üçüncü açıklamasını, siyasetinin kurallarını ve yöntemini iyi kavramış olmasıyla yapabiliriz. Fouche'nin siyasetinde ihanet ettiklerinin tekrar iktidar olmaması ve yüzleşmemesi elzemdir. İhanet ettikleri Thermidor dönemi hariç, bir kez daha iktidar olmadıkları müddetçe Fouche hep iktidarın yanı başında kalmıştır. Ancak, Thermidor Döneminde ilk kez ihanet etmiş olduğu bir aktör, ikinci kez iktidardadır ve Fouche sıkışmıştır. Bu durumda, radikal ve amacına bağlı olan Babeuf'u ve arkasındaki toplumsal gücü siyasetine alet ederek bir süre bu iktidarın baskısından kurtulmuştur. Ortaya koyduğu siyasetinin zararını her zaman olduğu gibi başkaları ödemiştir. Çok geçmeden Thermidor'a karşı olan güçlerle işbirliği yaparak yeniden iktidara gelmiştir.

Dördüncü açıklamayı, Fouche'nin siyasetinde dayandığı toplumsal güçlerin önemini kavramış olmasıyla ifade edebiliriz. Dönemsel olarak toplumsal dinamiklere göre farklılaştığının farkına varmıştır. Direktuvar dönemi, parlamentoya karşı yürütmenin hegemonyasının olduğu bir dönemdir ve siyaset kütlelerden kopmaya başlamaktadır. Böylece siyasetin zeminini, feodalitede olduğu gibi büyük güçlerin komploları almaktadır. Fouche, bu dönemde istihbaratın önemini kavramış, siyasetin bilgi ile yapılacağını anlamış ve bilgiyi ve bilgi kaynaklarını tekelinde tutmaktadır. Siyasette bilginin gücünün, savaşta silah gücünün yerine geçtiğini ifade edebiliriz. Böylelikle Fouche, bir bakıma bilgi toplayarak güç edinmektedir. Nitekim Napolyon hakkında edinmiş olduğu bilgileri, Napolyon'un onu tasfiye etmesine karşı bir kalkandır. Napolyon, Fouche'ye karşı son derece güvensiz olduğu halde, çok şey bildiğinden ötürü muhtaçtır.

Fouche'nin siyasetindeki dehasının beşinci ve son açıklamasını, yaptığı her hamlenin kendi siyasetinde işine yarar olması olarak ifade edebiliriz. Direktuvar döneminde kurduğu düzenek gibi, karşı güçlerin yaptığı hamlelerin her çeşidinin kendi yararına olmasını sağlayacak bir siyasi mekanizma ortaya koyarak siyasetini belirlemiştir.

2.2. Fouche'nin Siyasetinin Bitişi

Fouche, siyasetin dayandığı toplumsal güç dinamiklerini ve kurallarını çözmüş; bunları kendi kişiliği yapmış biridir. Ancak Fransız Devrimi'nde her dönemin adamı olup Restorasyonda tükenmiştir. Fouche kişiliği Restorasyonda yok olmaktadır. 1815 yılında, kardeşinin ölüm kararını imzalamış, kiliseye ihanet etmiş, komünist ve dinsiz olmuş, Napolyon'a bağlı kalmış Fouche, XVIII. Louis'in önünde diz çöküp yağma ettirip alçalttığı tanrı adına ant içmiştir. Ancak Devrimin her döneminde siyasetini başarıyla uygulamış olan Fouche, Restorasyon'da başarısız ve kaybeden olmuştur. Fouche, Restorasyon'da XVIII. Louis'nin iktidara gelmesiyle siyasetin dışına çıkmıştır. Bir başka deyişle Restorasyon Fouche'yi öldürmüştür.

Restorasyon döneminde Fouche ortadan kalkmaktadır. Dahi Fouche'nin ve siyasetinin neden ortadan kalktığının açıklamasını şöyle yapabiliriz:

Fouche, ihanet ettiklerinin yeniden iktidara gelişi ile kaybeden olmaktadır. Her iktidar değişiminde başrol oynayan Fouche'nin, ihanet ettiği aktörler Thermidor'da olduğu gibi Restorasyon'da da yeniden iktidar olmuşlardır. Thermidor'da Babeuf'un arkasına saklanarak canını kurtarmış,

ancak sefalete mahkûm olmuş ve iktidarın yanı başından oldukça uzaklaştırılmıştır. Ancak yine de başka iktidar alternatiflerinin kokusunu almıştır. Restorasyon programı ise, iktidara Kutsal İttifak'ın ve feodal aristokrasinin desteğiyle, güçlü bir biçimde yerleşmiş ve alternatif siyasetlerin tamamını ortadan kaldırmıştır. Restorasyon, Fouche'nin ihanet etmiş olduğu bir aktörün, ilk kez diğer bütün aktörleri ortadan kaldırarak iktidara gelmesi olarak ifade edilebilir. Bir başka deyişle, Restorasyon, mutlak güç olmuştur. Fouche'nin Restorasyon'a karşı harekete geçirebileceği, işbirliği yapabileceği herhangi bir iktidar alternatifi yoktur. Bununla birlikte, Restorasyon'un da Fouche gibi ittifak kuran ve ittifak bozan, ihaneti siyaset haline getiren birine ihtiyacı yoktur.

Restorasyonun Fouche'yi ortadan kaldırma nedenlerinden bir diğeri ise, Restorasyon'da kral-aristokrasi-din iktidarının kendi dışındaki tüm iktidar odaklarını ezmiş ve egemen olan değerlerinde gerçekten sadık ve soylu olmayan Fouche'nin yerinin olmasıdır.

Sonuç

Fouche'nin ortaya koyduğu kişiliğiyle özdeşleşmiş siyasetinin özünü, kendine özgü olarak ele aldığımızda, Devrim dönemindeki yükselişleri ve düşüşleri sezgisiyle öngörerek, sürekli değişen iktidarların yanında olacak şekilde, duruma müdahale etme ve her dönemde çoğunluğun yanı başında yer alma biçiminde olduğunu belirtebiliriz.

Fouche, yaşamı boyunca kişilere ve kişilerin şahsında iktidarlara türlü entrikalarla ihanet etmiştir. Kuşkusuz, Fouche'den önce de insanların diğer insanlara ve iktidarlara ihanetin malzemeleri olarak kullandıkları entrikalar ve komplolar vardır. İhanet eden, gerek iktidarlar gerekse insanlar açısından "hain" değer yargısına uğramıştır. Ancak Fouche, siyasetin gerçeğini derinden kavramış ve Zwiëg'in dediği gibi ihaneti dâhilik durumuna getirmiştir. Siyasetin küleselleşmesinden bu yana Fouche'nin siyasetinin uygulanabilirliği söz konusudur.

Fouche'nin kişiliğinde egemen olan ihanet eylemi ve ona verilen "dahi" değer yargısı, devrimci dönemlerde, vektörler arasındaki çatışkının yoğunluğu ile açıklanabilir. Fouche, burjuvazinin iktidar kavgası verdiği Devrim döneminin kişiliğidir. Önce, krala ve manastıra ihanet ederek başlamış ve Devrim döneminin politikacısı olmuştur. Önceki dönemlerden farklı olarak

Devrim’de siyaset küleselleşmektedir. Fouche küleler içinde bir bireydir. 18.yy’dan önce büyük güçlerin arasında olan çatışma, Devrim döneminde toplumsaldır. Devrim koşullarında küleselleşen siyasetle birlikte, toplumdaki karşıt eğilimler çatışmaya girmiştir. Fouche, güç dengeleri üzerinde hesap yapar ve bileşke kuvvet doğrultusunda hareket eder. Toplumdaki karşıt eğilimler arasındaki çatışmanın öngördüğü sonuçlarına göre tavır alır. Fizikçi Fouche’de her bir vektörün tesadüfî hareketi bir diğer vektör tarafından doğrultulmakta ve tüm bunların bileşkesi ise, zorunluluk olarak tüm tesadüfî hareketlerin üstüne çıkmaktadır. Fouche’nin dehası, zekâsı ile karmaşanın içinde geleceğin yönünü ve sonucunu görebilmesi ve yerini önceden alabilmesidir.

Siyasetçi Fouche’nin arzusu, hırsı, iktidarın yanında olmak, daha doğrusu iktidarın aracına sahip olmaktır. Siyasi partilerle yaptığı ittifaklarda bir kişiye, düşünceye vb. ya da siyasi partiye sadakati önemli değildir. Dostluk gibi kişisel değerler Fouche’nin siyasetinde söz konusu değildir. Siyasetçi Fouche’nin bir dönem bağlı olduğu siyasi parti ya da düşünce ile ittifakı sadakatle sürmeyebilir, önemli olan bağlanmış olduğu siyasi grubun başarısıdır. Kendi siyasetiyle iktidarın yanında yer alma ve iktidara gelebilecek potansiyeli yönlendirme mücadelesi veren Fouche, diğer siyasetçilerle tüm bilgi, yetenek ve enerjisini sarf ederek rekabet etmektedir. Ancak diğerlerinden daha zeki ve hünerlidir.

Fouche, siyasetin kurallarını, yöntemini, araçlarını kavramış ve kendi siyasetinde ittifak kurma ve ittifak bozma eylemlerini zorunluluk haline getirmiştir. İktidarı belirleyen araçları, dinamik toplumsal güçleri ve materyalleri kullanarak her dönemin adamı olmuştur. Ancak tüm iktidar potansiyellerini ortadan kaldıran, güç dengelerini ezip geçen mutlak iktidar söz konusu olduğunda yok olmuştur.

Fouche’nin, siyasetinde kendi siyasetinin araçları olarak kullandığı istihbari bilgilere ulaşma mekanizmasını, bir amaç olarak artık elde etmiş olduğunu da ifade edebiliriz. Bir program (yöntem) dâhilinde yapılan siyasette, bilginin, kurulan düzeneklerin, ittifakların her zaman amacı gerçekleştirmek için iktidar olmaktan geçtiğini belirtebiliriz. Diğer bir deyişle, sadakatin erdem olmadığı siyasetin yasasında, sadakat gösterilecek tek yer amaçtır. Fouche’nin siyasetinin amacı, istihbarî bilgilere sahip olma, karşı tarafa tuzaklar, komplolar kurma ve ittifakları bozma gibi, bizzat kendi siyasetinin araçları olmuştur. Onun iktidar hırsı, siyasetin araçlarına sahip olmanın hırsıdır. Fouche’nin siyasetinin gerçek bir amacının olmadığını, ihaneti, siyaseti haline getirmiş olduğunu belirtebiliriz. Ne kadar yetenekli ve başarılı olursa olsun, siyasetinin tükenip

kendisinin ortadan kalkmaya mahkûm olmasında araçlarını amaçlaştırmış olmasını, bir neden olarak ortaya koyabiliriz.

Bir siyasetçi açısından siyaset, ancak iktidar alternatiflerinin bulunduğu siyasal koşullarda, iktidardaki veya iktidar potansiyeli taşıyan siyasi partilerin programlarına dayanarak yapılmaktadır. Siyasette nihai amaca ulaşmak, yaşama geçirebilmek için yapılan mücadelelerde, dayanak olan siyasi aracın gücünün zayıflaması; nihai amacın asimile olması; kurulan geçici ittifakların sağladığı rahatlığın nihai amacın önüne geçmesi ya da amaçla kullanılan aracın uyumsuzluğu söz konusu olabilmektedir. Nihai amacı, yozlaşan bir siyasetin ise, bir müddet sonra, ya doğrudan, ya da araçlarını amaçlaştırması yoluyla tükenmesi söz konusudur.

KAYNAKÇA

- Bloch, Marc., **Feodal Toplum**, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, 4. Baskı, Ankara, Doğu Batı Yayınları, 2005.
- Dikeçlil, Beğlü, Eke., “Yaşam Tarzı ve Gelir Seviyesi Arasındaki ilişki”, **Sosyoloji Konferansları**, İ.Ü İktisat Fakültesi Yayını, 1980. ss. 93-114.
- Duverger, Maurice., **Siyaset Sosyolojisi**, Çev. Şirin Tekeli, 8. Basım, İstanbul, Varlık, 2007.
- Eroğlu, Feyzullah., **Davranış Bilimleri**, 2. Basım, İstanbul, Beta, 1995.
- Fromm, Erich., **Sağlıklı Toplum**, çev. Yurdanur Salman, Zeynep Tanrıseven, 4. Baskı, İstanbul, Payel, 2006.
- Machiavelli, Niccolo., **Prens**, çev. Harun Mutluay, İstanbul, Bordo Siyah, 2004.
- Özakkaş, Tahir, **Bütüncül Psikoterapi**, 3. Baskı, İstanbul, Litera, 2008.
- Russell, Bertrand., **İktidar**, Çev. Mete Ergin, 3. Baskı, İstanbul, Cem, 1999.
- Smith, Adam, **Milletlerin Zenginliği**, Çev. Haldun Derin, İstanbul, İş Bankası, 2006.
- Tanilli, Server., **Dünyayı Değiştiren 10 Yıl**, 4. Baskı, İstanbul, Alkım, 2007.
- Üçok, Coşkun., **Siyasal Tarih (1789-1960)**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını No: 369, 1975.
- Zweig, Stefan., **Fransız İhtilal’inde Bir Politikacının Portresi (Fouche)**, Çev. Burhan Arpad, 2. Basım, İstanbul, Say, 1984.